

Tarkastuslautakunnan kysymykset kunnanhallitukselle

Kuntalain 410/2015 §121: n mukaan kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Alla on numeroituna kysymykset, joihin tarkastuslautakunta odottaa kunnanhallitukselta vastauksia.

1. Nurmijärven kunnan väistötilakustannukset ovat kasvaneet merkittävästi.

Tarkastuslautakunta kysyykin:

- ***Vastaako Nurmijärven kunnan käytössä ja omistuksessa olevien kiinteistöjen määrä ja rakenne väestön määrän, ikärakenteen sekä muuttuvien palvelutarpeiden kehitystä?***

Tilakeskuksen sekä sivistys- ja hyvinvointitoimialan yhteinen vastaus:

Kunnan kiinteistöissä on tällä hetkellä jonkin verran väljyyttä, ja kiinteistöjen määrää voitaisiin erityisesti koulukiinteistöjen osalta vähentää. Osa nykyisistä koulukiinteistöistä sijaitsee alueilla, joilla oppilasmäärä on tällä hetkellä pieni. Hajanaisen palveluverkon vuoksi nykyisiin opetusryhmiin mahtuu vielä lisää oppilaita, mutta uusien opetusryhmien perustamismahdollisuudet ovat rajallisemmat erityisesti kasvukeskuksissa. Päiväkotien osalta tilanne on osittain päinvastainen. Päiväkoteja kuormittaa erityisesti se että, varhaiskasvatuksen osallistumisaste on noussut ja alle 3-vuotiaiden lasten määrä kasvaa edelleen.

Varhaiskasvatuksessa on haasteita saada riittämään lapsille lakisääteisiä varhaiskasvatuspaikkoja olemassa olevissa kiinteistöissä. Muutuviin tilanteisiin varhaiskasvatuksen osalta pyritään reagoimaan mm. rakennuksilla, jotka ovat muokattavissa suuremmiksi tai pienemmiksi. Myös vuokratilamallilla rakennetuilla tiloilla pyritään sopeutumaan muutuviin tarpeisiin.

- ***Ovatko kunnan kiinteistöihin kohdistuvat investoinnit mitoitettu väestönkehityksen ja pitkän aikavälin palvelutarpeiden perusteella, vai ohjaavatko investointipäätöksiä ensisijaisesti yksittäisten kohteiden tekninen kunto ja lyhyen aikavälin paineet?***

Tilakeskuksen sekä sivistys- ja hyvinvointitoimialan yhteinen vastaus:

Väestöennuste on pohjana tuleville investoinneille, mutta jokaisen yksittäisen kiinteistön kohdalla arvioidaan myös rakennusten tekninen kunto ja myös lyhyen aikavälin paineet vaikuttavat esityksiin. Nämä kaikki joudutaan ottamaan huomioon.

- ***Kohdennetaanko korjausinvestoinnit sellaisiin kiinteistöihin, jotka ovat palveluverkon näkökulmasta tarkoituksenmukaisia, vai sitovatko korjausvelka ja sisäilmaongelmat resursseja kohteisiin, joista tulisi harkita luopumista?***

Tilakeskuksen sekä sivistys- ja hyvinvointitoimialan yhteinen vastaus:

Korjaustoimenpiteet pyritään aina suunnittelemaan siten, että ne ovat tulevan palveluverkon kannalta tarkoituksenmukaisia. Jossakin tapauksissa joudumme tekemään välttämättömiä korjaustoimenpiteitä kohteisiin, jotka tulevat jäämään pois palveluverkosta. Tällöin tilanne on se että lapsille ei voida osoittaa muuta paikkaa, ennen kuin korvaava tila on valmistunut.

2. Onko kunnassa selkeästi määritelty, miten vastuut HYTE-kertoimeen liittyvien tietopyyntöjen tuottamisesta, koordinaatiosta ja raportoinnista jakautuvat toimialojen, keskushallinnon ja hyvinvointityön kesken?

Sivistys- ja hyvinvointitoimialan vastaus:

Pääosin kyllä. HYTE-kertoimeen liittyvien tietojen tuottamisen ja raportoinnin vastuut ovat tunnistettuja. HYTE-kertoimen indikaattoreihin liittyvä tieto tuotetaan pääsääntöisesti niissä palveluissa ja toimialoilla, joiden toimintaan indikaattorit liittyvät. Osa Hyte-kertoimeen vaikuttavista indikaattoreista ovat sellaisia, joihin kunnan toimenpitein ei ole mahdollista vaikuttaa.

HYTE-kerroin lasketaan kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa ja toiminnan tulosta kuvaavien indikaattoreiden perusteella. Toimintaa kuvaavia prosessi-indikaattoreita on yhteensä 15 ja tulosindikaattoreita 5. Prosessi- ja tulosindikaattoreiden osuuksien painoarvo kertoimen laskemisessa on 50 prosenttia.

HYTE-kertoimen tietopohja muodostuu siis niistä tiedoista, jotka ovat tällä hetkellä saatavilla kaikista Manner-Suomen kunnista. Indikaattoreissa painottuvat nuoret, mikä johtuu tietopohjan saatavuudesta. Tietopohjaa kehitetään jatkuvasti ja uusia indikaattoreita otetaan käyttöön, kun luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa on saatavilla.

Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit, jotka poimitaan TEA-viisarin tiedonkeruusta:

Kuntajohto

1. Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista
2. Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista
3. Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen
4. Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä
5. Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja

Liikunta

1. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa
2. Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen
3. Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille
4. Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin

5. Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä

Peruskoulut

1. Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein
2. Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa
3. Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit
4. Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä

Kulttuuri

1. Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä

Muutosta kuvaavat tulosindikaattorit, jotka kerätään Sotkanetin tiedoista ja kouluterveyskyselystä:

1. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista
2. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
3. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
4. Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
5. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön.

Hyte-kertoimeen vaikuttamisessa keskeistä on poikkihallinnollinen, pitkäjänteinen työ yksittäisiin indikaattoreihin keskittymisen sijaan. Indikaattorit on valittu siten, että ne:

- kuvaavat prosesseja, jotka johtavat yhä systemaattisempaan ja laaja-alaisempaan työhön ja
- mittaavat tuloksellisuutta väestötasolla, joka on seurausta systemaattisesta ja koordinoidusta työstä useammalla hallinnonalalla.

TEAvisari tarjoaa tukea ja tietoa kunnille ja hyvinvointialueille kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Työkalun avulla voi hakea tietoja ja vertailla kunnan tai hyvinvointialueen tilannetta koko maahan kaikkiaan seitsemällä eri toimialalla. Kerätyt tiedot kuvaavat terveyden edistämistä eli kunnan ja hyvinvointialueen toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tiedonkeruilla selvitetään esim. toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kerää kahden vuoden välein tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä.

TEAvisarin tiedonkeruut toistuvat säännöllisen syklin mukaan seuraavasti:

Parittomat vuodet

- Kevät kerätään kuntajohdosta ja kulttuurista.
- Syksy peruskoulujen tiedonkeruu.

Parilliset vuodet

- Kevät tietoja kerätään liikunnasta ja hyvinvointialueilta.
- Syksy tietoja kerätään lukioista ja ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta.

Toimintaa voidaan kehittää täsmentämällä ja dokumentoimalla vastuut aiempaa selkeämmin. Tämä tukisi tiedonkeruun, raportoinnin ja HYTE-kertoimeen vaikuttavien toimenpiteiden entistä koordinoitumpaa toteuttamista.

3. Onko kunnassa kartoitettu riskejä, mitä liittyy hankintavaltuuksien rajoihin ja vastuisiin ja varmistavatko nykyiset sisäisen valvonnan käytännöt sen, että hankinnat toteutetaan päätösten, hankintaohjeiden ja talousarvion mukaisesti sekä että poikkeamiin puututaan systemaattisesti?

Kunnan riskienhallinnassa ja sisäisessä valvonnassa hankinnat tunnistetaan merkittäväksi kokonaisuudeksi. Hankintatoimeen liittyviä riskejä arvioidaan osana kunnan riskienhallintaprosessia. Merkittävimmiä hankintariskeiksi on tunnistettu erityisesti hankintojen johtamiseen, hankintaosaamiseen, hankintaprosessien toteuttamiseen sekä sopimusten hallintaan ja seurantaan liittyvät riskit.

Sisäisen valvonnan keinoin pyritään varmistamaan, että hankinnat toteutetaan hankintalainsäädännön, kunnan hankintaohjeiden, toimivaltamääräysten sekä talousarvion mukaisesti. Valvontakeinoihin kuuluvat muun muassa esihenkilöiden ja johdon valvontavastuu, hankintaohjeistuksen ylläpito, talouden seuranta sekä hankintapäätösten tekeminen hallintosäännön ja delegointipäätösten mukaisten toimivaltasäännösten mukaisesti.

Hankinnoista tunnistetaan olevan kehittämistarpeita; näitä ovat erityisesti hankintaosaamisen vahvistaminen, sopimushallinnan kehittäminen sekä hankintojen ennakkollisen ohjauksen ja raportoinnin edelleen parantaminen. Lisäksi väärinkäytösriskien näkökulmasta huomiota kohdistetaan erityisesti pienhankintoihin ja suorahankintoihin, joissa valvonnan merkitys korostuu. Vuonna 2026 valmistellaan hankintaohjeen päivitystä ja uudistetaan sopimushallinnan käytäntöjä.

Tarkastuslautakunta on nostanut arviointikertomuksessaan esiin hankintavaltuuksien rajat ja vastuut mahdollisena riskinä. Hankintavaltuudet on määritelty selkeästi hallintosäännössä ja delegointipäätöksissä. Hankintalain mukaisessa hankintaprosessissa mahdollinen poliittinen ohjaus tulee toteuttaa jo hankinnan valmisteluvaiheessa, koska lopulliseen hankintapäätökseen ei sisälly poliittista harkintaa. Tämä on jo sisällytetty voimassa olevaan hallintosääntöön, jonka mukaan lautakuntien yleiseen päätöksentekovaltaan kuuluu päättää merkittävien palveluhankintojen (muun muassa joukkoliikenne, alueurakat ja koulukuljetukset) kilpailutuksen pääperiaatteista.

Lisäksi kansallisen kynnysarvon ylittävät hankintapäätökset ovat kuntalain mukaisen otto-oikeuden piirissä, mikä mahdollistaa hankintapäätösten jälkikäteisen valvonnan myös toimielintasolla. Nykyiset hankintavaltuudet ja valvontajärjestelyt muodostavat kokonaisuutena tarkoituksenmukaisen perustan hankintatoimen sisäiselle valvonnalle, mutta hankintaprosessien kehittämistä jatketaan osana kunnan jatkuvaa toiminnan kehittämistä.

4. ***Onko kunnalla riittävät ja systemaattisesti käytössä olevat keinot tunnistaa ja hallita henkilöstöön liittyviä keskeisiä riskejä, kuten ikärakenteen vinoutumisesta ja eläköitymisestä aiheutuvat osaamisriskit, sairauspoissaoloihin ja työkuormitukseen liittyvät riskit, sekä rekrytoinnin ja henkilöstön saatavuuden haasteet ja onko riskienhallinta kytketty henkilöstösuunnitteluun ja talouden pitkän aikavälin ohjaukseen?***

Riskienhallinta on osa kunnan johtamista, talouden ohjausta, strategista suunnittelua ja sisäistä valvontaa. Riskienhallinta perustuu siihen, että riskit tunnistetaan ja arvioidaan vuosittain sekä jatkuvasti toiminnan yhteydessä. Tavoitteena on varmistaa, että kunta saavuttaa tavoitteensa, käyttää voimavaroja tarkoituksenmukaisesti, noudattaa lainsäädäntöä sekä turvaa palvelutuotannon jatkuvuuden. Riskienhallinnan vastuut on määritelty usealle tasolle:

- Valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista.
- Kunnanhallitus vastaa riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä ja ohjeistuksesta.
- Kunnanjohtaja vastaa kokonaisuuden operatiivisesta johtamisesta.
- Toimialajohtajat, tulosaluepäälliköt, yksikköpäälliköt ja muut tilivelvolliset viranhaltijat vastaavat riskienhallinnan toteuttamisesta omilla vastuualueillaan.
- Esihenkilöt seuraavat toiminnan riskejä, valvovat sovittujen hallintakeinojen toteutumista ja puuttuvat havaittuihin poikkeamiin.

Riskienhallintaa on tarkoitus kehittää systemaattisemmaksi ja vahvistaa seurantaa, jotta lisätään toiminnassa ja resursseissa tapahtuvien muutosten ennakointia ja niihin varautumista. Keskeiset henkilöriskit on arvioitu ja suunniteltu / toteutettu niihin ratkaisuja ja tilannetta seurataan vuosittain. Arvioinnissa on huomioitu mm. osaavan henkilöstön saatavuus, osaamisen keskittyminen liikaa avainhenkilöihin (esim. henkilöstövajeen takia), rekrytointien onnistuminen ja kilpailukyky työnantajana, työtapaturmat, henkilöstön poissaolot, sisäilmaongelmat, henkilöstön vaihtuvuus, jaksamisen ja yleisen työhyvinvoinnin heikkeneminen (esim. vähäisten resurssien tai liiallisen työkuorman takia), johtamisen haasteet, henkilöstön maalittaminen, perehdytyksen ja koulutuksen puutteet ja oppilaitos- ja koulutusyhteistyön vähäisyys.

Henkilöstösuunnittelun tarkoituksena on varmistaa, että henkilöstöresurssit kohdentuvat palvelutuotannon tarpeiden ja toimintaympäristön muutosten suuntaisesti. Henkilöstösuunnittelu edellyttää johdolta ja esihenkilöiltä aktiivisuutta ja systemaattisuutta. Henkilöstösuunnitteluun sisältyy esimerkiksi henkilöstön määrään, palvelutuotantotapojen arviointiin, työn tavoitteisiin, tehtäväkuviin, palkkakustannuksiin, työaikaan, suorituksen johtamiseen, sijaisuusjärjestelyihin, palkitsemiseen ja osaamisen kehittämiseen liittyvät henkilöstöprosessit tietojärjestelmiseen. Talouspalvelujen ja henkilöstöpalvelujen asiantuntijat ohjaavat ja tukevat henkilöstösuunnittelun prosesseissa. Henkilöstörakenteen kehityksestä raportoidaan osavuosikatsausten yhteydessä henkilöstökatsauksissa ja vuosittain henkilöstökertomuksessa.

Johto ja esihenkilöt vastaavat siitä, että toimialalla/tulosalueella/yksikössä työn tavoitteet ja työnjako on selkeästi määritelty ja dokumentoitu ja että mahdollisiin henkilöstöriskeihin (ennakoidut, ennakoimattomat) on varauduttu.

Talouden ja henkilöstökustannusten hallinnan näkökulmasta muuttuviin palvelutarpeisiin tulee vastata henkilöstömäärää kasvattamatta, vain välttämättömiin tarpeisiin voidaan esittää lisähenkilöstön palkkaamista. Rekrytointilupamenettelyn tarkoituksena on vahvistaa henkilöstöresurssien suunnitelmallista ja taloudellista käyttämistä.

- 5. Tilinpäätöksen perusteella kunnan toiminnallisten tavoitteiden, niitä koskevien mittareiden ja raportoidun toteuman välillä on havaittavissa paikoin epäsuhtaa. Kaikissa tapauksissa asetettu tavoite, valittu mittari ja toteuman kuvaus eivät kohdistu selkeästi samaan asiaan, mikä vaikeuttaa tavoitteiden toteutumisen, toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden luotettavaa arviointia. Tarkastuslautakunta kysyykin, voisiko tavoitteiden asetantaa kehittää siten, että se tuottaisi selkeästi hyödynnettävää tietoa päätöksenteon tueksi.**

Kunnanvaltuusto hyväksyi uuden kuntastrategian toteuttamissuunnitelman vuodelle 2026 kokouksessaan 18.3.2026 § 10. Uuden kuntastrategian seurannassa on pyritty selkeyttämään avaintulosten ja toimenpiteiden seuranta ja vähennetty mittaristoa merkittävästi seurannan helpottamiseksi. Ensimmäisen kerran uuden kuntastrategian toteuttamissuunnitelmaa arvioidaan vuoden 2026 tilinpäätöksen yhteydessä. Tavoitteena on, että strategian toteutumisen seuranta tuottaisi selkeää tietoa päätöksenteon tueksi.